

Met kerst in Hannover als dwangarbeider

Op 24 en 25 december 1942 vieren honderden jonge Hengelöers Kerstmis als dwangarbeider in Hannover. Oud-Beckumer Gerhard Vollenbroek blikt na zeventig jaar terug. „Je dacht aan huis en we hoopten allemaal dat het eenmalig zou zijn. Maar ik was een van de weinigen die een jaar later thuis was. Ik heb ontzettend veel geluk gehad.”

Gerhard Vollenbroek in 1943 gefotografeerd in Duitsland.

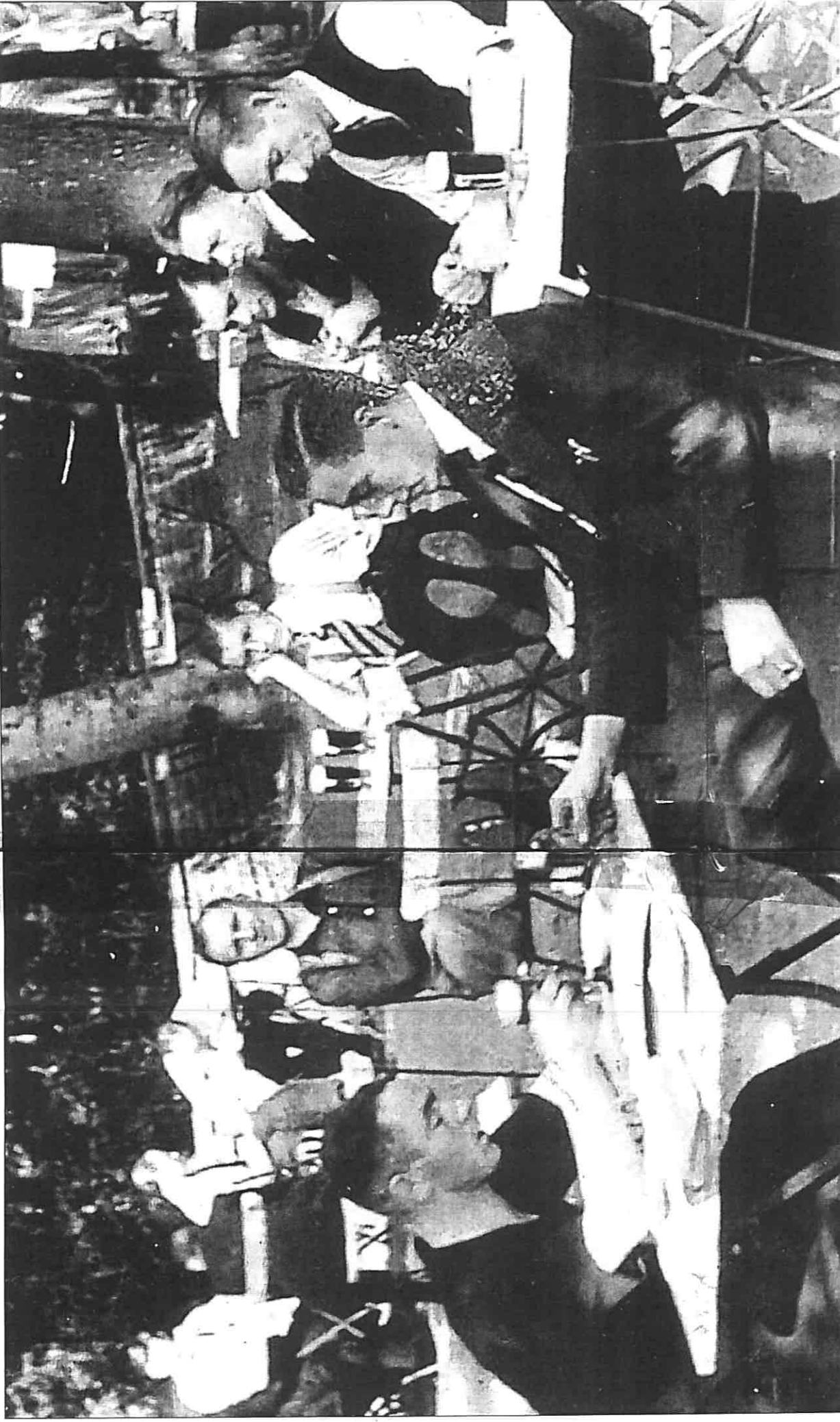
Of hij wil of niet, in deze dagen denkt de 91-jarige Gerhard Vollenbroek altijd weer aan zijn - gedwongen - periode in Hannover. „Mijn dochters zeggen wel eens dat ik die tijd moet vergeten, het is immers al zo lang geleden. Maar dat kan ik niet, daarvoor is er te veel gebeurd. Sterker: des te ouder ik word, hoe meer ik er mee bezig ben.”

Gerhard Vollenbroek wordt soms neerslachtig als hij terugblijkt: „Dan denk ik: 'Waar is onze jeugd gebleven?' De oorlog heeft een stuk van m'n leven afgepikt. Eerst als militair, toen als dwangarbeider en na mijn vlucht uit Duitsland als onderduiker.”

Hij vertelt zijn verhaal rustig en zonder omhaal van woorden. Een keer toont de krasse oudere emotie. Dat is wanneer Vollenbroek vertelt over de avondmis in de kerk die vooraf gaat aan de viering in het onderkomen ('lager') waar hij met andere dwangarbeiders is ondergebracht. „Rechts achter in de kerk stond een groepje Russische meisjes van ongeveer 16 jaar oud. Toen *Stille nacht, Heilige nacht* werd ingezet, vielen ze van emotie huilend op de vloer en bleven ze een poosje liggen. Dat was hartverscheurend.”

De oud-Beckumer behoort tot een groot aantal vaklieden van Stork, Dijkers en Heemaf dat op 13 juni 1942 naar Duitsland wordt gestuurd om daar in de oorlogsindustrie te werken. Ze gaan niet vrijwillig, maar in opdracht van het Arbeidsbureau dat van de Duitsers arbeiders moet leveren.

In Hannover worden ze in drie groepen opgesplitst en ondergebracht in diverse onderkomens. Met 120 anderen wordt Vollenbroek tewerkgesteld in een machinafabriek. Ze verblijven in een café met twee slaapzalen en een serre aan de Hildesheimer Chaussee, dat de naam Dohrener Warte kreeg. Vollenbroek: „De serre gebruikten we voor ontspanning. Daar hielden we ook de kerstviering. Op 24 december, de dag voor

Gerhard Vollenbroek (4e rechts) en Bernhard Bijen (tegenover hem) drinken bier in de tuin bij hun onderkomen.

en met elkaar de moeijlike den verdragen. Dan kan het niet anders of dit kerstfeest is en wordt voor ons een begin van een nieuwe weg, die wij samen zullen bewandelen, schouder aan schouder.”

Vollenbroek legt zijn aantekeningen weg en zegt: „Zijn toespraak maakte enorm veel indruk. Gezichten vertrokken, enkelen hadden tranen in de ogen. We waren even met onze gedachten thuis.”

Na de toespraken treden 's avonds het zangkoor en de toneel- en cabaretgroep beurtelings op. Zo brengt de toneelgroep *Snij en Snap*, de destijds bekende revue van de AVRO, op de planken, verzorgt Jochem Slijfer een imitatie-trompetsolo, treedt Freek Prinsen op als conferencier en laat Henk Hondebrink zijn prachtige tenor-

Na zwaar bombardement vlucht uit Hannover
Na het zware bombardement van de geallieerden op 18 oktober 1943 op de Duitse industriestad Hannover vlucht Gerhard Vollenbroek met enkele andere dwangarbeiders naar Nederland. Hij duikt onder. Na de oorlog keert hij niet terug

stem horen. Tussen de bedrijven door worden gevulde koken uitgedeeld en andere lekkernijen, zoals pepermunt, drop, appels en peperkoek. Wegens gebrek aan glazen wordt wijn uit bekertjes gedronken. Op het gasstel worden verschillende potjes gekookt. Als toetje is er pudding.
Na de pauze gaat het licht uit en wordt bij de brandende kerstboom *Stille Nacht, Heilige Nacht* gezongen. Ook zingen ze samen *Ik heb een wapenbroeder*. Daarmee herdenken ze de gevallen in het begin van de Duitse inval in Nederland. Opnieuw vloeiën tranen. Het laatste lied is *Ik heb u lief mijn Nederland*. Gerhard Vollenbroek: „Dat was een goed slot, we hadden een prachtige avond. Het was een feest met een Hollands karakter. De volgende dag moesten we weer werken.”

le kerstdag vanaf 15.30 Festival of laats in de de Enschede is een ty-waarin le- d het kerst- len. Lezin- in het En-

uma bestaat ende Engel- aangevuld te composi- 1 gezongen , het jonge- leiding van wordt bege- s Stege. Het and Carols gang is gra-

of 10 us'

Morssinkhof 300 euro in ; *Requies* in tegen baby- vracht(wa- alen die de- Morssinkhof verde het be- skent dat er 'd vrachten en dat onze 1000 eindbe- t het terug- fte wereld- arking en .oohuis van

dag van Se- iede. De d's r het Glazen kt en maken het eindbe-

ite van Palet woensdag van- opmiddag ge- itis. aan de Wilde- 30 uur kerstkof- anwagge.